

ISSN:1306-3111
e-Journal of New World Sciences Academy
2009, Volume: 4, Number: 3, Article Number: 4A0009

NATURE SCIENCES

Received: December 2008

Accepted: June 2009

Series : 4A

ISSN : 1308-7282

© 2009 www.newwsa.com

Taner Kılıç¹

Harun Tunçel²

Dicle University¹, Fırat University²

tanerk@dicle.edu.tr: htuncel@firat.edu.tr

Diyarbakir-Turkey

DIYARBAKIR'DA TURİZMİN TEMEL UNSURLARI VE TURİZM HAREKETLİLİĞİ

ÖZET

Turizm, dünyadaki birçok ülke için önemli bir gelir kaynağı ve istihdam alanıdır. Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin ekonomileri için çok daha önemlidir. Türkiye'de özellikle Akdeniz, Ege, Marmara ve İç Anadolu bölgeleri turizmden fazla pay alırken; Karadeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri daha az pay almaktadır. Bu çalışmada turizmden çok az pay alan Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Diyarbakır'daki turizm çekicilikleri, erişim imkânları ve konaklama özellikleri üzerinde durulmuştur. Sonuç kısmında ise turizmin mevcut durumundan yola çıkılarak turizmin sorunları ve çözüm önerileri sıralanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Güneydoğu Anadolu Bölgesi,
Turizm Potansiyeli, Turizm Problemleri,
Diyarbakır

THE TOURISM ACTIVITY AND THE MAIN CHARACTERISTICS OF TOURISM IN DIYARBAKIR

ABSTRACT

Tourism is the most important income source and employment area for many countries in the world. Especially for economies of developing countries such as Turkey, it is very important. In Turkey especially Mediterranean Sea, Aegean Sea, Marmara Sea and Inner Anatolia Regions get much profit from tourism but Black Sea, Eastern and Southeast Anatolia regions don't get profit from tourism as much as those regions. In that study it is focused on the tourism attractiveness's, transportation facilities and accommodation possibilities of Diyarbakir which takes place in the Southeast Anatolia Region. In conclusion part, it is listed the problems of tourism and the suggestions to solve these problems.

Keywords: Tourism, Southeast Anatolian Region,
Tourism Potential, Problems of Tourism, Diyarbakir

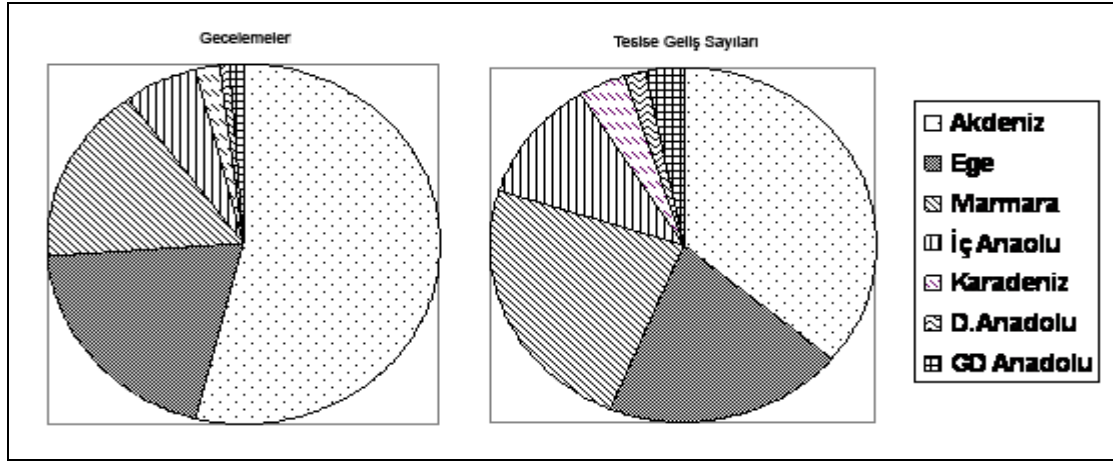

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Turizm, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler için hem bir döviz kaynağı, hem de emek yoğun bir sektör olduğundan önemli bir iş sahasıdır. Dünya’da turizmden elde edilen gelir sürekli artmaktadır. Dünya Turizm ve Seyahat Konseyi (WTTC) turizmi; “dünyanın en büyük endüstrisi, refah ve istihdam yaratan en büyük işvereni” şeklinde değerlendirmiştir. (Özgüç, 2003:1). Ülkemizde yıllar arasında dalgalanmalar yaşansa da genel eğilim; turizm de istihdamın ve turizm gelirlerinin artması yönündedir. Ancak ülkemize gelen turistlerin büyük kısmı; Marmara, Ege, Akdeniz ve İç Anadolu Bölgelerini tercih etmektedir (Bkz. Şekil 1). Turistlerin bu bölgelerde yoğunlaşması, bu bölgelerin turizm gelirlerini artırırken, Karadeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin turizmden aldığı pay düşük kalmaktadır.

Şekil 1. Turistlerin bölgelere göre tesise geliş sayıları ve gecelemeleeri (2007)

(Figure 1. The number of the tourists who came to facilities and spend their nights according to regions-2007)

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı Konaklama İstatistikleri (Turizm İşletme Belgesi) 2007

Herhangi bir yerin (ya da ülkenin) turist çekebilme potansiyeli üç şeye bağlıdır: Turizmin temel unsurları ya da turizmin arz kaynakları denilen bu üç şey çekicilikler, erişim ve konaklamadır (“turizmin üç A’sı”- attractions, accessibility, accomodation). Bunların yeterliliği ve de organizasyon turizmde gelişmenin temellerini oluştururlar (Özgüç, 2003:47).

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Bu çalışmada, ülkemizde turizmden çok az pay alan bölgelerden biri olan, Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yer alan Diyarbakır’ın; turizm çekicilikleri, erişim ve konaklama imkânları ortaya konulmuştur. Yeterli turizm potansiyeline sahip olmasına rağmen turizmin gelişmemesinin sebepleri üzerinde durulmuş olan çalışmada; bundan sonrası için neler yapılabileceği hakkında ileriye yönelik projeksiyonlar ve çözüm önerileri sunulmuş olması sebebiyle de önem taşımaktadır.

Araştırmada Diyarbakır ili esas alınmış, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü ve İl Turizm Danışma Bürosu’ndan alınan veriler ile Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yayınlanan Konaklama İstatistiklerinden yararlanılmıştır, böylece gerçekçi değerlendirmeler yapılabilmektedir. Araştırmada ağırlıklı olarak 2004-2009 yılları arasındaki güncel veriler kullanılmıştır.

3. TURİZM ÇEKİCİLİKLERİ (MAIN TOURISM ATTRACTIONS)

Çekicilikler, turizmin yer seçiminde rol oynayan coğrafi kaynaklardır ve turistlerin bir alanı ziyaret etme isteğini doğururlar (Özgüç, 2003:47). Diyarbakır'daki başlıca turizm çekicilikleri; doğal, tarihi ve sosyo-kültürel değerler olarak üç başlık altında ele alınabilir. Başlıca turizm çekicilikleri (Güney, 1991, Özgen ve Aytekin, 2004):

- **Doğal Değerler:** Dicle Nehri vadisi, Karacadağ, Silvan ile Hasankeyf arasında yer alan Hasuni Mağaraları, Lice'deki Birkleyn Mağaraları ve Ergani Sesverenpınar köyündeki Hilar mağaraları.
- **Tarihi Değerler:** Diyarbakır ilinde turizm çekiciliği olabilecek tarihi değerleri özelliklerine göre gruplandırmak mümkündür.
 - **Neolitik Yerleşmeler:** Ergani'de Çayönü, Bismil-Gridimse, Ziyarettepe, Kenantepe, Salattepe, Gricano, Müslümantepe, Kortiktepe, Boztepe, Demirci Höyük, Yapılar Höyük, Kavuşantepe, Tilalo.
 - **Kale ve Surlar:** Diyarbakır Surları, Eğil Kalesi, Silvan Surları, Çınar'da Zezevan Kalesi,
 - **Dini Yapılar:** Zülküfil Peygamber makamı ve İlyas ve Hızır peygamberler Türbeleri (Ergani), Hz. Süleyman Camii, Ulu Camii, Nebi (peygamber) camii, Safa (Parlı) camii, Dört Ayaklı Minare (Şeyh Mutahhar ya da Muallak) Camii, Mimar Sinan'ın yaptığı camiler (Hadım Ali Paşa, İskender Paşa, Behram Paşa, Melek Ahmet Paşa Camileri), Saint Corc Kilisesi, Meryem Ana (Mor Yakup) Kilisesi, Mar Petyun Kilisesi, Surp Sarkis Kilisesi, Protestan Kilisesi, Ermeni Katolik Kilisesi, Surp Giragos Kilisesi,
 - **Atatürk'ün Kullandığı Mekânlar:** Komutan Atatürk Müzesi, Gazi Köşkü (Seman Köşkü),
 - **Medreseler:** Zinciriye Medresesi, Mesudiye Medresesi, Ali Paşa Medresesi,
 - **Han ve Hamamlar:** Deliller Hanı (Hüsrev Paşa Hanı), Hasan Paşa Hanı, Vahap Ağa Hamamı, Melek Ahmet Hamamı, Kadı Hamamı.
 - **Türbeler:** Sultan Suca, İskender Paşa, Şeyh Abdülcelil, Sarı Saltuk, Zincirkıran, Lalabey.
 - **Köprüler:** Ongözlü Köprü-Dicle Köprüsü, Malabadi Köprüsü.
- **Sosyo-Kültürel Değerler:** El-Cezeri ve eserleri, Cahit Sıtkı Tarancı'nın evi, Ziya Gökalp Müzesi, Cemil Paşa Konağı, Eski Diyarbakır sokakları ve evleri, Diyarbakır mutfağı, eylül ayında düzenlenen kültür ve sanat festivali (Karpuz Festivali), Nevruz (Bahar Bayramı), El sanatları (dokumacılık, altın-gümüş işçiliği, bakırcılık, çömlekçilik, yemenicilik, geleneksel giyim-kuşam).

Görüldüğü gibi Diyarbakır doğal, tarihi ve sosyo-kültürel turizm çekicilikleri yönünden zengin değerlere sahiptir. Ancak bu değerleri yeteri kadar kullanamamaktadır. Bunun sebepleri üzerinde sonuç kısmında durulacaktır.

4. KONAKLAMA (ACCESSIBILITY)

Konaklama, kendisine ekli diğer kolaylıklarla birlikte, turistin gidilen yerde ağırlanmasını sağlar. Buna bir de altyapıyı eklemek gerekir ki bu da temel işlevlerin yerine getirileceği garantisini verir (Özgüç, 2003:47).

Diyarbakır'da 1 adet özel belgeli, 1 adet 5 yıldızlı, 3 adet 4 yıldızlı, 5 adet 3 yıldızlı, 5 adet 2 yıldızlı, 1 adette 1 yıldızlı

olmak üzere toplam 16 adet, turizm işletme belgeli konaklama tesisi bulunmaktadır (Bkz. Tablo 1).

Son 10 yılda turizm işletme belgeli konaklama tesislerinin sayısında artış olmuştur. 1999 yılında 8 olan tesis sayısı 2009'da 16'ya yükselmiştir. Aynı dönemde yatak sayısı ise 724'den 1854'e yükselmiştir (Bkz. Tablo 1). Turizm işletme belgeli konaklama tesisleri mevcut turizm hareketliliği için yeterlidir. 2007 İstatistiklerine göre; Diyarbakır'daki tesislerin doluluk oranı %31'dir. Bu oranın %29'unu yerli, %2'sini yabancı turistler oluşturmaktadır (Konaklama İstatistikleri, 2007, 37). Türkiye'deki tesislerin doluluk oranı ise %55'tir. Bu oranının %15'ini yerli, %40'ını yabancı turistler oluşturmaktadır. (Konaklama İstatistikleri, 2007, 9). Diyarbakır'daki turizm işletme belgeli tesislerin doluluk oranı Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır.

Tablo 1. Turizm işletme belgeli konaklama tesisleri
(Table 1. Accommodation facilities approved by tourism administration)

Sınıfı	Adet	Oda Sayısı	Yatak Sayısı
Özel Belgeli	1	48	106
5 Yıldızlı	1	114	216
4 Yıldızlı	3	246	508
3 Yıldızlı	5	309	561
2 Yıldızlı	5	203	405
1 Yıldızlı	1	36	58
Toplam	16	956	1854

Kaynak: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2009)

Ancak yine de mevcut turizm işletme belgeli tesislerin yatak kapasitesi Nevruz, Diyarbakır Kültür ve Sanat Festivali gibi büyük organizasyonlarda yetersiz kalabilmekte; bu dönemlerde belediye belgeli otellerden de yararlanılmaktadır. Turizm ekonomik bir etkinlik olduğundan ileriki yıllarda turizme olan talep arttıkça, turizm işletme belgeli tesislerin sayısı ve yatak kapasitelerinin de artacağı öngörülebilir.

Turizm işletme yatırım belgeli yeme-içme tesisi sayısı 3'tür. 113 müşteri kapasiteli bir adet 1.sınıf, 104 müşteri kapasiteli bir adet 2.sınıf ve 110 müşteri kapasiteli bir adet müstakil eğlence yeri hizmet vermektedir (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü verileri, 2009).

Turizm işletme belgeli konaklama tesisleri ve yeme-içme tesisleri sayıca mevcut potansiyele cevap verecek düzeyde olsa da turist sayısının artışına bağlı olarak yetersiz kalacağı açıktır. Bundan dolayı bölgeye yeni yatırımlar yapılması için yatırımcıların özendirilmesi, teşvik edilmesi ve turizm potansiyelinin ortaya konulması gerekmektedir. Bunun yanı sıra yabancı dili çok iyi bilen kalifiye elemanların yetiştirilmesi de önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

5. ERİŞİM (ACCOMMODATIONS)

Bir ülke ya da bölgenin turizm kaynakları-çekicilikleri- ancak turist oraya erişebilirse kullanılabilir. Ulaşım, her şeyden önce turizm gelişmesinin etki ve tepkisi olmuştur: İyileşen ulaşım kolaylıkları turizmi teşvik ederken, turizmin yayılma ve gelişmesi de ulaşımı teşvik etmiştir (Özgüç, 2003:94).

Diyarbakır'da 27 tane turizm işletme belgeli seyahat acentesi bulunur. Bunların 22 tanesi A grubu, 5 tanesi de B grubudur. Seyahat acentelerinin sayısında son 10 yılda bir artış görülmektedir. 1999'da 6 olan seyahat acentesi sayısı, 2009 yılında 27'ye yükselmiştir (Tablo 2). Bu seyahat acenteleri bilet hizmetleri, kent ve bölge turları ve

çeşitli organizasyonlarda görev yapmaktadırlar. Mevcut turizm potansiyeli için yeterli olduğu söylenebilir.

Tablo 2. Niteliklerine göre seyahat acenteleri
(Table 2. Travelling agencies according to their qualities)

Seyahat Acentaları	Adet	Açıklama
A Grubu	22	Turizm İşletme Belgeli
B Grubu	5	Turizm İşletme Belgeli
Toplam	27	Turizm İşletme Belgeli

Kaynak: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2009)

Turistin çıkış yeri ile varılacak destinasyon arasında herhangi bir ulaşım türünün bağlantı kurması gerekir; fiziksel izolasyon ve yetersiz bir ulaşım bağlantısı turizmi açıkça engeller (Özgüç, 2003:94-95). Diyarbakır'ın karayolu ve havayolu ulaşımı açısından kendine yeterli olduğu söylenebilir. Demiryolu ulaşımı açısından ise yeterli değildir. Demiryolları ve demiryollarında kullanılan trenler teknolojik bakımından eski, konforsuz ve yavaştır.

Diyarbakır'da ulaşım şekilleri ele alınacak olursa; Diyarbakır karayolu ulaşımı bakımından yeterlidir. Karayolu ile Türkiye'nin hemen her tarafına ulaşım sağlayabilecek otobüs firmaları vardır. Diyarbakır'da faaliyet gösteren 6 otobüs firması bulunmaktadır. Bu firmalardan başka çevre illerde faaliyet gösteren otobüs firmalarının yazıhaneleri ile Türkiye'nin değişik illerinde faaliyet gösteren çok sayıda firmanın da Diyarbakır bürosu vardır.

Diyarbakır'dan İstanbul, Ankara, İzmir, Antalya'ya ve bu illerden de Diyarbakır'a uçak seferleri bulunmaktadır. Bu uçak seferleri hem devlete ait olan Türk Hava yolları (THY) hem de özel şirketler tarafından gerçekleştirilmektedir. Diyarbakır'ın hava ulaşımı bakımından yeterli olduğu söylenebilir. Çünkü THY'nin; Diyarbakır-İstanbul ve İstanbul-Diyarbakır arasında 2, Diyarbakır-Ankara için 3, Ankara'dan Diyarbakır'a 2 ve Diyarbakır ile İzmir arasında ise biri İstanbul, diğeri Ankara aktarmalı olmak üzere 2 seferi bulunmaktadır.

Diyarbakır'da özel sektöre ait üç havayolu şirketi faaliyet göstermektedir. Bu şirketlerin Diyarbakır-İstanbul ve İstanbul-Diyarbakır arasında 5, Diyarbakır-Ankara ve Ankara-Diyarbakır arasında 1, Diyarbakır-Antalya ve Antalya-Diyarbakır arasında 1, Diyarbakır-İzmir arasında 7 ve İzmir-Diyarbakır arasında ise 6 seferi bulunmaktadır.

Demiryolu ile de Diyarbakır'a ulaşmak mümkündür. Ancak teknolojik bakımından geri olan lokomotif ve vagonlarla yapılan bu ulaşımı daha çok alt gelir grubu tercih etmektedir. Turistler için pek de çekici olmayan tren seferlerini yapılacak çeşitli organizasyonlarla renklendirmek ve nostaljik yolcular şeklinde düzenlemek çekiciliği artırabilecektir.

Haftanın 4 günü; Kurtalan-Diyarbakır-Ankara-İstanbul ve İstanbul-Ankara-Diyarbakır-Kurtalan arasında tren seferleri bulunmaktadır. Diyarbakır-Batman ve Batman-Diyarbakır ile Diyarbakır-Kurtalan ve Kurtalan-Diyarbakır arasında her gün mıntıka yolcu treni seferleri de bulunmaktadır.

6. TURİZM HAREKETLİLİĞİ (TOURISM ACTIVITY)

Diyarbakır'da turizmin mevcut durumunu ortaya koyabilmek için ele alınması gereken önemli konulardan birisi de turizm hareketliliğidir. Bu hareketliliği ele almak ileriye yönelik öngörülerde bulunmak bakımından da önem taşır.

Diyarbakır'daki son beş yılda (2004-2008) yerli ve yabancı turistlerin giriş ve gecelemeleleri incelendiğinde; giriş ve

gecelemelerde bir artış eğilimi olduğu söylenebilir (Bkz. Tablo 3). Ancak 2006 yılında yerli ve yabancı turist sayılarında ciddi bir düşüş yaşanmıştır. Bu düşüşte 28-31 Mart 2006 tarihinde bölgede yaşanan şiddet olaylarının yerli ve yabancı turistlerin bölgeye gelişinde bir çekingenlik yaratmış olması bu gerilemeyi doğurmuş olmalıdır. Diyarbakır'da yerli ve yabancı turistlerin ortalama kalış süresi bir günden biraz fazladır (1,3 gün). Bu süre yabancı turistler için 1,8 gün, yerli turistler için ise 1,3 gündür (Konaklama İstatistikleri, 2007:37). Türkiye genelinde ise yerli ve yabancı turistlerin ortalama kalış süresi 2,9 gündür. Bu sayı yabancı turistler için 3,8 gün, yerli turistler için ise 1,9 gündür (Konaklama İstatistikleri, 2007:21). Kısaca Diyarbakır'a gelen yerli ve yabancı turistlerin kalış süreleri çok kısadır. Eğer turizmden daha fazla gelir elde edilmesi isteniyorsa bu sürenin mutlaka uzatılması sağlanmalıdır. Bunun için Diyarbakır'a gelen yerli ve yabancı turistlere yönelik turizm harita, broşür, kitapçık vb. hazırlanması ve dağıtımının sağlanması gerekmektedir. Bu sayede turist; nerelerde konaklayabileceğini ve neleri görebileceğini belirleyerek sağlıklı bir planlama yapacak ve kalış süresini uzatabilecektir.

Tablo 3. Diyarbakır'da yerli ve yabancı turistlerin giriş ve gecelemeleri
(Table 3. The entry and accommodation of the local and foreign tourists in Diyarbakir)

Ait Olduğu Yıl	Yerli		Yabancı	
	Giriş	Geceleme	Giriş	Geceleme
2004	121.907	163.343	11.027	12.855
2005	136.620	164.071	14.570	10.695
2006	117.213	125.482	10.167	8.178
2007	143.890	137.132	10.104	8.079
2008	175.101	171.729	12.693	10.402
Toplam	694.731	761.757	58.561	50.209

Kaynak: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.

Yerli ve yabancı turistlerin aylara göre dağılımına, 2004-2008 dönemini kapsayan son 5 yılda (2004-2008) bakıldığında; yerli ve yabancı turistlerin giriş ve geceleme sayılarında nisan, mayıs ve haziran aylarında dikkati çeken bir artış olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 4). Bu aylarda yerli ve yabancı turist sayılarında artış olmasında; yaz mevsiminde ortalama sıcaklığın 30°C'in üzerinde seyrettiği Güneydoğu Anadolu Bölgesi gibi çok sıcak olan bir bölgede yer alan Diyarbakır'a gelen turistlerin ve tur şirketlerinin sıcaklığın nispeten düşük olduğu bu ayları seçmesi etkili olmaktadır. Diyarbakır'da maksimum sıcaklık değerleri temmuz ve ağustos aylarında 45°C'in üzerine çıkabilmektedir (Gürgen, 2002:24).

Güneydoğu Anadolu ve Diyarbakır'da turizm, ağırlıklı olarak tarihi ve kültürel değerlere dayalıdır. Bundan dolayı bu bölgeyi tercih eden turistler, Akdeniz ve Ege Bölgeleri'nde deniz turizminde olduğu gibi en sıcak ayları değil, havanın nispeten serin olduğu bahar aylarını seçmektedirler. Diyarbakır'da temmuz ve ağustos aylarında yerli ve yabancı turist sayılarındaki düşüş de bu görüşümüzü desteklemektedir, oysa Türkiye'deki tesislerde doluluk oranının en yüksek olduğu aylar ise temmuz, ağustos ve eylül aylarıdır (Konaklama İstatistikleri, 2007:25).

Tablo 4. Diyarbakır'da aylara göre ortalama yerli ve yabancı turist miktarı (2004-2008)

(Table 4. The average number of the local and foreign tourists in Diyarbakir according to months 2004-2008)

Aylar	Yerli		Yabancı	
	Giriş	Geceleme	Giriş	Geceleme
Ocak	50.077	57.145	2.451	2.303
Şubat	50.351	57.287	1.924	2.425
Mart	54.495	57.773	4.201	4.081
Nisan	60.971	79.726	4.626	4.425
Mayıs	71.267	73.563	7.248	7.005
Haziran	61.728	71.277	6.925	5.672
Temmuz	50.834	55.478	5.940	4.148
Ağustos	54.066	53.886	7.020	4.918
Eylül	59.210	65.687	7.191	5.545
Ekim	57.926	62.112	5.030	4.169
Kasım	65.076	65.180	3.311	3.060
Aralık	58.703	62.643	2.693	2.458
Toplam	694.704	761.757	58.560	50.209

Kaynak: İl Turizm Müdürlüğü verileri.

Diyarbakır'a Nisan 2008-Mart 2009 dönemini içeren son bir yılda gelen ve turizm danışma bürosuna müracaat eden yabancı turistlerin sayısı 780'dir. Diyarbakır'a gelen yabancı turistlerin ülkelere göre dağılımına bakıldığında (Bkz. Tablo 5) gelen turistlerin %66'sını Avrupa ülkelerinden gelen turistler oluşturmaktadır. Bunların içinde en büyük pay sırasıyla İngiliz, Fransız ve Alman turistlere aittir. Diğer OECD ülkelerinden gelenlerin oranı %19, Doğu Avrupa'dan gelenlerin oranı %8, Afrika'dan gelenlerin oranı %1, Batı Asya ülkelerinden gelenlerin oranı %4, Güney Asya ülkelerinden gelen turistlerin oranı ise %2'dir.

Bu değerler genel olarak düşünüldüğünde ülke genelindeki yapıya da uygundur nitekim Türkiye'ye gelen turistlerin de %60'ını Avrupa ülkelerinden gelenler oluşturmaktadır. Diğer OECD ülkelerinden gelenlerin oranı %5, Doğu Avrupa'dan gelenlerin oranı %28, Afrika'dan gelenlerin oranı %1, Batı Asya ülkelerinden gelenlerin oranı %4, Güney Asya ülkelerinden gelen turistlerin oranı ise %6 civarındadır (Konaklama İstatistikleri, 2007:22).

Diyarbakır'a ve Türkiye'ye gelen turistlerin ülke gruplarına göre dağılımında, oransal olarak büyük farklılıklar görülmektedir. Her ikisinde de en fazla turist Avrupa ülkelerinden gelmektedir. Doğu Avrupa'dan gelenlerin oranının Diyarbakır'da daha az olmasında, bu ülkelerden gelenlerin daha çok deniz turizmini tercih etmesinin etkisi bulunmaktadır.

Tablo 5. Diyarbakır'a gelen yabancı turistlerin ülkelere göre dağılımı
(Nisan 2008-Mart 2009)
(Table 5. The distribution of foreign tourists coming to Diyarbakir
according to countries)

Ülke	Gelen Sayısı	Ülke	Gelen Sayısı
İNGİLTERE	125	BELÇİKA	11
FRANSA	101	DANİMARKA	11
ALMANYA	93	FİNLANDİYA	7
B.D.T.	64	ÇİN	6
GÜNEY KORE	57	SİNGAPUR	5
HOLLANDA	43	NORVEÇ	5
İTALYA	36	GÜNEY AFRİKA	5
JAPONYA	36	KKTC	5
ABD	29	SURİYE	5
AVUSTURYA	28	İSVEÇ	3
İSPANYA	22	ÇEK CUM.	3
İSRAİL	18	İRAN	3
KANADA	14	MACARİSTAN	2
AVUSTRALYA	14	IRAK	2
POLONYA	13	TAYVAN	2
İSVİÇRE	12	Toplam	780

Kaynak: İl Turizm Danışma Bürosu

Son yıllarda Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne turizm amaçlı yapılan turlarda bir artış görülse de; Diyarbakır bu tur organizasyonlarından yeteri kadar pay alamamaktadır. Bunda Diyarbakır'ın hep terör olayları ve geri kalmışlıkla anılmasının da etkili olduğu unutulmamalıdır. Diyarbakır turizmden yeteri kadar pay almaya başlayacak olursa; turizm bilinci daha iyi yerleşecek, turizm değerleri daha etkili korunacak ve böylece kurumlar arasındaki işbirliği gelişecektir.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER (RESULT AND CONCLUSIONS)

Diyarbakır'ın özellikle tarih ve kültür turizmi açısından önemli sayılabilecek bir potansiyele sahip olmasına rağmen; bu potansiyeli yeteri kadar değerlendiremediği söylenebilir. Bu durumun nedenleri ve buna karşı alınması gerekli tedbirler aşağıda sıralanmıştır:

- Nitelikli tesislerin yetersizliği: Şu an için turist sayısının az olmasına bağlı olarak mevcut tesislerin yeterli olduğu düşünülse de, turist sayısının artışına bağlı olarak, turistlerin konaklayabileceği tesislerin yetersiz olduğu açıktır.
- Yatırımcıların turizmi kar getirecek bir sektör olarak görmemeleri: Özellikle bölgede yatırım yapacak iş adamları, mevcut potansiyelin yeterli olmaması ve güvenlik kaygıları nedeniyle turizmi karlı bir sektör olarak görmemektedirler. Bu endişeleri gidermek için mevcut turizm potansiyelini artırıcı adımlar atılmalı ve güvenlik kaygısı giderilmelidir. Diyarbakır birinci derecede kalkınmada öncelikli iller arasında olduğundan devlet bu yörede yatırım yapanları, düşük faizli kredilendirme, kaynak kullanımı destekleme primi, %100 yatırım indirimi ve vergi muafiyeti gibi konularda desteklemektedir. Bu kolaylıklar iş adamlarına yapılacak organizasyon ve fuarlarla daha iyi anlatılmalıdır.
- Organizasyon yetersizlikleri: Bölgenin doğal, tarihi ve sosyo-kültürel değerlerini tanıtıcı turizm organizasyonları ve turların yapılması gerekmektedir. Son yıllarda Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne yapılan turlarda bir artış görülse de, Diyarbakır bundan tam olarak yararlanamamakta; Adıyaman, Şanlıurfa ve

Mardin illeri tur güzergâhlarına daha fazla dâhil edilmektedir. Bu turlara Diyarbakır'ın da dâhil edilmesi için; valilik, yerel yönetimler ve il turizm müdürlüğüne büyük görev düşmektedir. Tur operatörleriyle bağlantıya geçilerek yapılan bu turlara Diyarbakır'ın da dâhil edilmesi sağlanmalıdır. Ayrıca yine turizm ile ilgili kurumların turizmi bir bütün halinde ele alıp turizm organizasyonlarındaki aksaklıkları giderici tedbirler almaları gerekmektedir.

- Özellikle yabancı turistler için yabancı dili çok iyi bilen kalifiye eleman yetersizliği: Diyarbakır'da otelcilik ve turizm meslek lisesi olmasına rağmen, buradan mezun olan öğrenciler, daha çok yerli turiste hizmet edebilecek donanıma sahiptirler. Dicle Üniversitesi'nde otelcilik ve turizm eğitimi verebilecek tam donanımlı 4 yıllık bir fakültenin olmayışı da önemli bir eksikliklerdir.
- Terör olayları ve güvenlik problemleri: Turizmin önemli problemlerinden birisi de turistin güvenliğinin yeteri kadar sağlanmamasıdır. Turist kendini güvende hissetmediği yerleri daha az tercih etmektedir. Bu da doğal olarak turizm hareketliliğinde azalmaya yol açmaktadır.
- Tanıtım ve reklâm eksikliği: Diyarbakır hep terör olayları ve geri kalmışlıkla anıldığından, bu olumsuz bir reklâm olmakta ve turist için çekici olmamaktadır. Bu olumsuz imajı tanıtım ve reklam organizasyonlarıyla ortadan kaldırmak gerekmektedir.
- Turizm bilincinin oluşmaması: Turizmden yeteri kadar pay alınmayışı, turizm bilincinin de oluşmamasına sebep olmuştur. Bu konuda özellikle İl Milli Eğitim ve İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri işbirliği içine girerek okullarda turizm bilincinin oluşmasında katkıda bulunmalıdır. Diyarbakır Sanayi ve Ticaret Odası da esnafı bilinçlendirici eğitim seminerleri düzenlemelidir. Ayrıca turizmin emek yoğun bir sektör olması Diyarbakır'da %65'lere varan işsizliğin azaltılmasında etkili olabileceği de vurgulanması gereken bir başka konudur.
- Turizm değerlerinin korunması: Bölgede yaşanan hızlı ve çarpık kentleşme, enerji ve sulama projeleri, altyapı yatırımları turizm değerlerinin korunması açısından ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Ayrıca bölgede yapılan kaçak kazılar da turizm değerlerine zarar vermektedir. Bölgenin zengin arkeolojik değerleri, kaçak kazılar yüzünden zarar görmekte ve birçok eser de yurt dışına kaçırılmaktadır.
- İşbirliği: Kamu kuruluşları arasında yeterli ve etkili koordinasyonun bulunmaması, kamu-özel sektör işbirliğinin yetersizliği, sivil toplum örgütlerinin çalışmalarının yetersizliği gibi nedenlerle turizm değerlerinden yararlanılması, korunması ve turizme açılması önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda özellikle Dicle Üniversitesi Arkeoloji Bölümü önemli bir rol oynayabilir.
- Turizm Materyalinin Oluşturulması: Diyarbakır'a gelen yerli ve yabancı turistlere yönelik olarak turizm haritaları, broşür ve kitapçıklarının hazırlanması gerekmektedir. Bu sayede turist nereleri görebileceğini, nerelerde konaklayabileceğini, nerelerden alışveriş yapabileceğini ve ne kadar kalması gerektiğini sağlıklı olarak planlayabilecektir.
- Kalış Süresinin Kısalığı: Diyarbakır'da turistlerin kalış süreleri çok kısadır. Diyarbakır'da yerli ve yabancı turistlerin ortalama kalış süresi 1,3 gündür. Bu oran yabancı turistler için 1,8 gün, yerli turistler için ise 1,3 gündür. Bu oranlar Türkiye ortalamasının altındadır. Turist ne kadar uzun süre

Diyarbakır'da tutulursa ekonomik anlamda Diyarbakır'a yararı da o kadar çok olacaktır. Bunun için turisti Diyarbakır'da daha uzun süre kalmasını teşvik edecek organizasyonlar yapılmalıdır.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

- Güney, E., (1991). Diyarbakır ve Yöresinde Doğa-Kültür Turizmi. Dicle Üniversitesi Rektörlük Yay. No: 4. Diyarbakır.
- Gürgen, G., (2002). Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin İklimi. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Yay No: 12. Diyarbakır.
- Özgen, H. ve Aytekin, H., (2004). Taşlar ve Düşler Diyarbakır. Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanlığı Kültür ve Sanat Yayınları. İstanbul.
- Özgüç, N., (2003). Turizm Coğrafyası Özellikler ve Bölgeler. İstanbul.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2007). Konaklama İstatistikleri (Turizm İşletme Belgeli). T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü Yayınları. Ankara.
- Diyarbakır İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü verileri (2009).
- Diyarbakır Turizm Danışma Bürosu Verileri (Nisan 2008-Mart 2009).